

BERNARDO ATXAGA

BERNARDO ATXAGA

Bernardo Atxaga

To nebo

(odlomek iz romana)

Pretrgala je nit svojih misli in prvič, odkar je začela potovanje, je na Bilbao pomislila, iščoč podobe, ki so se skrivale za tem imenom. In med njimi si je izbrala podobo streh starega dela mesta, streh, ki jih je zmeraj lahko videla iz svojega doma; na stotine motnordečih streh in dež, ki pada nanje. Obšlo jo je domotožje po tistem dežju. Kako dolgo že ni čutila na obrazu tistega bilbajskega pršenja? Niso bila le štiri leta. Mesto je morala zapustiti že dosti pred odhodom v zapor.

Ko so se odpeljali s cestninske postaje, v temo avtoceste, so se okenska stekla spremenila v gladke površine, v zrcala. Čeprav se je trudila, ji ni uspelo ugotoviti, kaj se dogaja na nebu; ali sije luna ali svetijo zvezde. Na šipi je našla samo svoj obraz, kratki lasje, majhna ušesa, otekle oči. "Tukaj smo, Irene," je v mislih ogovorila svojo podobo.

Policist z boksarskim videzom se je spravil nanjo ravno v tistem hipu. Začutila je nenavaden premik za svojim hrbtom, kot bi jo hotele objeti roke, in nemudoma, še preden je lahko doumela, kaj se dogaja, jo je nekdo zrinil na drug sedež in jo stisnil v kot k oknu. Med rebri je začutila ostro bolečino in vzelo ji je sapo. A vseeno je poskušala zavpiti.

"Zaveži, kurba," ji je rekel policist in ji z roko zamašil usta. Spregovoril ji je šepetaje, tako da ga niti najbližji potniki niso mogli slišati. Videla je le njegov sploščeni nos in zatekle oči, še bolj zatekle kot njene. "Samo poskusi s kakšnim kričanjem, pa ti polomim vse kosti. Prisezem!" je dodal in jo spet dregnil s pestjo v rebra.

Od bolečine so se ji zasolzile oči. Ni mogla dihati. Ni in ni ji uspelo odpreti ust, da bi zavpila.

"Nočem komplikacij, ampak če bo treba, te bom udaril. Prebutal te bom, ti polomil par reber. Si razumela?" ji je zasplo rekel policist. Bil je zelo močan, a na telesu je imel preveč maščobe. "Si razumela ali ne?" je ponovil.

Pokimala je.

"Zelo dobro, tako mi je všeč," je zašepetal in odmaknil roko z njenih ust. "Da me ne bi zamenjala s tistim mojim lepim družabnikom. Mehek je, predvsem s puncami. Pri meni pa ni tako, kar verjemi mi."

Nasmehnil se je. Pod sploščenim nosom je imel brčice, vlažne od znoja.

"Kaj hočeš od mene? Recept za hujšanje?" mu je rekla po globokem vdihu. Videla je, da njena jakna znova leži na tleh, in sklonila se je, da bi jo pobrala.

"Dobro se pazi, kaj počneš," ji je rekel policist in nadzoroval njeno premikanje. "In govori potih, če nimaš nič proti."

"Rada bi pokadila cigareto. Saj veš, da prav pride v tako napetih trenutkih."

Še zmeraj ni mogla pravilno zadihati. Bila je malo prestrašena.

"V tem delu avtobusa se ne sme kaditi."

Na misel ji je prišel jedek odgovor, a sklenila je, da bo spremenila ton. V položaju, v kakršnem se je znašla, ji je bila cigareta lahko v veliko pomoč.

"Saj bo samo ena," je rekla.

Policist se je znova nasmehnil. Iz notranjega žepa suknjiča je nekaj izvlekel. Kvadratast papir.

"Kaj nameravaš? Bi mi rada naredila tole?" je govoril, medtem ko je pritiskal na gumb na stropu in prižgal majhno svetilko.

Kvadratast papir je bila fotografija. Polaroidna. Na njej je bil gol moški trup, prepreden s krvavimi praskami.

"Dobro si ga porisala, to pa to," je rekel policist.

"Ne vem, o čem govoriš," je rekla, si prižgala cigareto in vdihnila dim. Morala je ravnati preudarno. Njene možnosti gibanja so bile zelo omejene.

"Jasno, da veš, čisto gotovo," je zavzdihnil policist. Pospravil je fotografijo.

"Kaj hočeš?" je vprašala in močno puhnila dim.

"Potrebujemo tvoje sodelovanje. Hočemo, da bi sodelovala z nami."

"To je pa res odkrito povedano."

"Nerad izgubljam čas. Zelo nerad. To prepuščam čednim policistom."

Imel je veliko maščobe okrog oči in top, bolan pogled. Kako se obnaša v postelji? Najbrž ne preveč zdravo. Kaj počne z ženskami? Jih tepe?

"Natančneje ti bom povedal," je nadaljeval policist. Hrup avtobusnega motorja je postajal močnejši in prisiljen je bil spregovoriti glasneje. "Zate imamo zelo konkretne predloge. Če hočeš sodelovati z nami, bo vse v redu. Priskrbeli ti bomo zaščito, nove dokumente, stanovanje, dobro plačo ..."

"Za koliko časa? Za vse življenje? Saj ... ali mislite, da toliko vem?" mu je skoraj smeje segla v besedo. Znova je povlekla iz cigarete in uspelo ji je poslati dim do potnikov, ki sta sedela na prednjih sedežih. Eden izmed njiju je po zraku pomahal z revijo.

"Za koliko časa? To bomo še videli. Za začetek imamo zate posebno nalogo. Radi bi pojasnili Larreovo smrt. Mislimo, da je treba že enkrat zvedeti, kaj se je zgodilo z njim."

"Zakaj ne pobrsKate po svoji lastni hiši? Saj ste ga sami ubili, kajne?" je rekla v kar se da nevtralnem tonu. A novica jo je vznemirila.

"To je ena izmed možnosti. Ampak raziskali bi radi vse, ne samo eno. Hočemo malo preveriti, kaj se je godilo na sestanku, ki ste ga imeli pred petimi leti v palači nekega aristokrata. Kakšen je kaj tvoj vizualni spomin? Če ti pokažemo fotografije – bi lahko prepoznala tiste, ki so bili tam?"

"Ne vem, o čem govoriš. Resno," je rekla in spet pognala cigaretni dim proti potnikoma, ki sta sedela na prednjih sedežih. Bil je edini izhod. Morala ju je pripraviti, da se razjezita, da zmotita to zasliševanje. Bilo je očitno, da so zajetno žensko zadržali v spodnjem nadstropju avtobusa in da se ne bo vrnila.

Policist je močno zasopel. Sploščeni nos mu ni dopuščal, da bi dihal brez težav.

"Veš, ampak mi nočeš povedati. Se mi zdi normalno. Še ne veš za mojo celotno ponudbo. In ravno to bi zdaj rad povedal, ti v celoti predstavil svojo ponudbo."

Potnika, ki sta sedela spredaj – bila sta par – sta zaradi dima mrmrala, a ugovarjati si nista upala. Če se ne bosta odzvala, jo bo policist ustrahoval naprej, dokler se mu bo ljubilo.

"Čim prej končaj. Tudi jaz nerada izgubljam čas," je rekla.

"Ne skrbi, takoj bom končal. Ostane mi samo še to, da ti razgrnem slabo stran ponudbe. Kaj se ti bo zgodilo, če z nami ne boš sodelovala," ji je odgovoril policist. Videti je bil precej miren. Smehljaj se je. "Ne ugameš? Ne ugameš, kaj se ti bo zgodilo?"

"Pojma nimam."

Ponesla si je cigareto k ustnicam. Par pred njima jo je jezil. Zdelo se je, da sta pripravljena prenesti toliko dima, kolikor bi jima ga lahko poslala.

"Poskrbeli bomo, da bo fotografija krožila naokrog. To bo čisto dovolj," je rekel policist.

"Dovolj?" se je zasmejala. "Za začetek, nimate dokazov. Pa čeprav bi jih imeli, mi je vseeno. Sklicevala bi se na samoobrambo, da me je tisti tip hotel posiliti."

Policist se je zasmeljal.

"Poleg tega tudi v najslabšem primeru kazen ne bi bila visoka. Po fotografiji sodeč, je dobil le nekaj prask."

Policistov pogled je bil porogljiv.

"Ne govorim o tisti fotografiji, ženska. Govorim o tej drugi."

Tudi ta je bila polaroidna. Bila je fotografija, na kateri sta ona in policist v rdeči kravati sedela v avtobusnem prostoru za kadilce. Ona, kako je čokoladno tablico Crunch, in on, kako govori s smehljajem na ustih.

"Oglej si jo, dobro si jo oglej," ji je rekel policist in ji ponudil fotografijo. "In če bi jo rada raztrgala, izvoli. Ta se mi ni najbolje posrečila, pretemna je. Druge so dosti boljše."

Bila je podoba para med živahnim, zaupnim klepetom. Posnel jo je v avtobusu pri toaletnem prostoru ali pri vznožju stopnic. Kdaj točno? Na koščku neba, ki se je kazal v enem izmed kotov fotografije, je bilo videti oranžne oblake in rumenkast krog, zadnji sončni žarek dneva.

"Ni bilo dovolj luči," je pojasnil policist, saj ji je prebral misli. "Ampak aparat, ki ga imam, je res nekaj posebnega. Tih in zelo občutljiv."

"In kaj naj s tem?" je končno rekla. Cigareta se je bližala koncu. Brez filtra je je ostalo le malo več kot za centimeter. In par spredaj še zmeraj nič, mrmrala sta in od časa do časa odganjala dim z revijo, a ne da bi povzdignila glas. Kaj bi lahko še storila? To obleganje je morala ustaviti. In če bi zakričala? Morda bi bil to izhod, a policistova nasilnost jo je plašila.

Med rebri jo je še zmeraj bolelo.

"Kot sem ti že povedal: če nočeš sodelovati z nami, bomo fotografije poslali v obtok. Potem boš pa že videla. Še mesec ne bo minil, ko bo kakšen novinar že napisal reportažo svojega življenja: 'Cena za svobodo. Kako se pogajajo teroristi, da bi prišli iz zapora.' Nekaj takega."

Policist je gledal v strop, kot da bi bil tam napisan naslov reportaže.

"Mi bomo dali uradno izjavo in vse zanikali," je nadaljeval, "a jasno, moj prijatelj je preveč čeden, da ga ne bi opazili. Veliko tvojih nekdanjih prijateljev ga pozna. Ker so ga videli na komisariatu, hočem reči. Zdi se mi, da ga kličejo Valentino. Skratka, ne bi te rad več zadrževal. Mislim, da je vse precej jasno. Pet ali šest člankov o skesancih, ki so izdali sveto stvar, in potem – pok. Konec."

"Že prav. Pretehtala bom tvojo ponudbo. Zdaj pa me pusti samo, prosim."

"Nikakor ne. Ne mislim te pustiti same. Ob tebi se bom peljal do Bilbao. In odgovor hočem, preden prispemo tja. Če bo pritrdilen, boš šla z nama. Če bo odklonilen ..."

Policist je zasopel in obrnil glavo k njej.

"Če bo odklonilen, draga Irene," je nadaljeval in poudarjal vsak zlog. "Če bo odklonilen ..."

"Saj vem. Fotografije v časopisu in – pok," ga je ustavila.

"Še prej pa kakšna polomljena kost. Ne veš, kako silno si te želim, Irene. Skoraj ljubše bi mi bilo, če rečeš ne. To počnem, ker mi ne preostane drugega, kot da ubogam ukaze, ampak če bi bilo po mojem, bi vas že prej pokončal. Dosti prej."

Znova je začutila policistovo pest med rebri in ni mogla zadržati krika. Za hip si je predstavljala, da bo kakšen potnik pritekel k njima in vprašal, kaj se dogaja, a to možnost je takoj ovrgla. Avtobus je peljal z vso hitrostjo, motor je hrumel, ljudje so imeli oči zaprte in dremali. Začutila je željo, da bi se zapustila, da bi umrla. Že prej bi morala predvideti, kaj bo. Poznala je pesmi, ki so o tem govorile, pesmi, ki so govorile resnico.

Ni Vse prišlo obenem –

Bil je Umor na obroke –

Ubod – in potem možnost za življenje –

Blaženost celjenja –

*Mačka da Miši odlog –
Spusti jo iz zob –
Ravno toliko, da se poigra z Upanjem –
In jo potem trpinči do smrti –*

*Umreti – je nagrada življenja.
Bolje, če je naenkrat –
Kot pa umreti napol – potem vstajati –
Za zavestnejši Mrk –*

Nenadoma je bilo, kot bi njena glava in njena roka začeli delovati ločeno. Medtem ko se je glava polnila s temnimi mislimi, je roka stisnila cigareto. Bila je skoraj pokajena, a še zmeraj prižgana, imela je rdečo kapuco, ki se je lepila na filter. Iztegnila je roko čez sedež in jo spustila na krilo ženske, ki je sedela spredaj. Zaslišal se je vrisk.

"Kdo je bil?! Kdo je bil?!" je vprašal mladenič, ki je potoval z žensko, stopil na prehod med sedeži in pogledal policista. Bil je tako vznemirjen, da ni mogel govoriti, lahko je le znova in znova ponavljal vprašanje: "Kdo je bil, kdo je bil?" Policist je umaknil pest izpod njenih reber.

Prehod se je začel polniti s potniki. Ne, to je pa že od sile. Nihče ne spoštuje prepovedi. Kakšna nesramnost, kaditi kar tam, ko pa je spodaj temu namenjen prostor.

Policist se ni odzival.

"Kaj se je zgodilo?" je vprašal nekdo od zadaj. Nihče ni odgovoril. Vsi so pogledovali policista, čeprav s posebno previdnostjo. Njegov boksarski videz je vlival spoštovanje.

Nekdo je prižgal glavno luč v avtobusu. Videti je bilo, da nihče ni bil na svojem mestu.

"Zakaj ste to naredili? A? Zakaj ste to naredili?" je spraševal mladenič in zrl v policista. Čutil se je ponižan.

"Punca je bila. Punca je kadila," je rekel neki otrok in s prstom pokazal nanjo.

"Res? Je to res?" je nekam zbegano vprašal mladenič. Imel je obraz dobrosrčneža.

"Ja, res je. Videl sem," je odgovoril otrok.

"Zakaj ste to naredili? Moja žena je noseča," je rekel mladenič. Po

prvem odzivu ni vedel, kaj naj stori.

"Kaj pa, ko ne bi bila noseča? Bi bilo prav, kar ste naredili?" se je s sedeža oglasila mladeničeva žena. "Ampak saj je vseeno, Eduardo. Z norci nimaš kaj."

Nastala je tišina. Skoraj vsi potniki so se vrnili na svoje sedeže. Neljubi pripetljaj se bo končal tako hitro, kot se je začel. Čez kratek hip bo hrum avtobusa znova prevladal in potovanje se bo nadaljevalo tako kot prej.

"Sem te spekla?" je vprašala, vstala in pogledala žensko na prednjem sedežu.

"Ne, ampak skoraj si mi preluknjala obleko," je suho odvrnila ženska.

"Rada bi se vama oddolžila," je rekla. Urno si je nadela jakno in stegnila roko proti mladeniču, ki je še zmeraj stal na prehodu. "Mi pomagaš? Moj sopotnik na sedežu je zasedel veliko prostora in me ne spusti ven."

Policistu so se premaknili brada in usta, kot bi hotel zajeti dlačice svojih brkov. Ji bo preprečil stopiti ven? Po neljubem pripetljaju to ni bilo tako verjetno. Potniki bi se utegnili znova ogorčiti in kdo izmed njih bi ga celo utegnil zatožiti časopisom. V tem primeru časopisni članek ne bi bil tak, kot ga je napovedal – 'Cena za svobodo. Kako se pogajajo teroristi, da bi prišli iz zapora' – temveč precej drugačen, članek, ki bi policista obtoževal izsiljevanja. Poleg tega, poleg vseh teh premislekov, se je zdelo, da se policist ne zna dobro znajti v primerih, kot je bil ta.

Nič se ni zgodilo. Mladenič jo je prijel za roko in močno povlekel, ona pa se je oprijela zgornjega dela sedeža in skočila na prehod. Ko je bila osvobojena, je odprla kovček in izvlekla sliko, na kateri je bila podoba Adama in Boga, ki drug drugega iščeta z iztegnjenima rokama.

"Kako je lepa!" je bil presenečen mladenič. Potnika, ki sta sedela na sedežih na drugi strani, sta z odobravanjem prikimala. Tudi njima je bila zelo všeč.

"To je kopija," je rekla. "Vzemi jo, prosim."

"Kako je lepa!" je ponovil mladenič, vzel sliko in jo dvignil, da bi jo videla njegova žena. "Čigava je?"

"Naslikana je na stropu sikstinske kapele."

"V Italiji sva bila na poročnem potovanju, a obiskala nisva nobenega muzeja," je rekel mladenič.

"To kopijo je naredila oseba, ki je v zaporu. Ime ji je Margarita."

"Vseeno. Še zmeraj je lepa."

Skoraj bi mu rekla, da je prav zato lepa, zato ker je bila narejena v zaporu, ker je imela avtorica kopije za slikanje svojega dela časa na pretek, a je sklenila, da bo molčala. Naposled je bila na prehodu, na varnem. Prijela je kovček in se namerila v spodnje nadstropje.

Avtobus se je spuščal proti dnu neke doline, nad katero je bilo razločiti bakren sij bilbajskih luči. Čisto malo je še manjkalo do konca potovanja. Manj kot pol ure. Kaj naj počne dotlej? Kako naj policijo obdrži stran od sebe? V avtobusu je poznala samo tri osebe, nuni in zajetno žensko. Samo one jo lahko zavarujejo.

Vse tri – zajetna ženska in nuni – so sedele v spodnjem prostoru. Zraven avtomata za kavo je na majhni točilni mizi slonel policist z rdečo kravato in klepetal s hosteso.

"Mi boste prineseli skodelico kave, prosim?" je mimogrede rekla hostesi. Brž ko jo je policist z rdečo kravato zagledal, se je vznemirjeno ozrl proti stopnicam. Ni razumel, kaj se dogaja. Kje je njegov sodelavec?

"Pa si le prišla," ji je v pozdrav rekla nuna z zelenimi očmi. Njen glas je zvenel žalobno. "Kaj so ti storili? Tisti moški nam je rekel, da te morajo zaslišati. Da morajo s teboj urediti zelo resno zadevo."

"To je rekel, ja, in da se meni ni dovoljeno vrniti gor," je dodala zajetna ženska in s pogledom ošinila policista.

"In kako resna zadeva naj bi to bila?" je vprašala, medtem ko si je slačila jakno. Nenadoma ji je postalo vroče.

"Bomba," je rekla druga nuna. Od blizu se je zdela še starejša. Bila je jezna.

"Kako piškavo domišljijo imajo," je zatrdila, iz zavojčka izvlekla cigareto in si jo prižgala. "Zmeraj ista zgodba. Kaj so še povedali? Da bombo lahko raznese prav tukaj?"

"Pravzaprav so trdili ravno to," je rekla starka. Govorila je ostro, kot v sunkih.

"Videl nas je, tri starejše ženske, in zdelo se mu je, da bo ta izmišljija zadostovala," je smehljaje rekla nuna z zelenimi očmi. Tudi ona je čutila olajšanje. "A kakor koli že, ni pomembno, kaj nam je rekel, temveč kako nam je to rekel. Bilo je jasno, da nam prepoveduje, da bi se ti približale. Še dobro, da nas nisi potrebovala."

"Rešila me je cigareta," se je pošalila.

"Kajenje je zelo škodljivo," je posegla vmes zajetna ženska.

"Kaj imate v tem kovčku?" se je nenadoma zresnila starka. Bila je nezaupljiva.

"Sestra, prosim te," jo je popravila njena sopotnica.

"Ne, pustite jo. Z veseljem ji pokažem," je rekla, odprla kovček na kolenih in iz njegove notranjosti izvlekla knjige. Na mizi so pristali Stendhalov *Rdeče in črno*, Oteizov *Quosque tandem*, pesmi Emily Dickinson, antologija kitajske poezije in Zavattinijevi spomini.

"Nehaj s tem. Sestra Martina se je že prepričala," je rekla zelenooka nuna in vzela v roke Zavattinijeve spomine.

"Prej sem bila tudi prepričana," je pojasnila starka.

"Seveda si bila, sestra."

Približala se je hostesa s kavo in morale so narediti prostor za pladenj. A zaradi avtobusa, ki se je spuščal po klancu, polnem ovinkov, se ni bilo mogoče dosti premikati, zato je vzela kozarček s kavo v roke in pomignila hostesi, naj drugo odnese.

Pogledala je skoz okensko šipo. Pod bilbajskim bakrenim nebom so bili hribi črni, a ta črnina je bila sladka.

Prevedla Marjeta Drobnič